

อัตลักษณ์ของชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น Identity of the Community in Phuwiang Mountain, Wiang Kao District, Khon Kaen Province

อัษฎาวุธ ศรีทนต์¹ และ อุมารินทร์ ตูลารักษ์²

Atsadawoot Srithon and Umarin Tularak

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ศึกษาเรื่องเล่า ตำนาน เอกสารทางประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตชุมชนที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำเสนอ อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาหาข้อมูลทั้งในรูปแบบมุขปาฐะและลายลักษณ์ด้านพิธีกรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยใช้การสังเกตเพื่อวิเคราะห์การนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนนำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

จากการศึกษาพบว่าชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ 4 ประเด็นดังนี้ 1) อัตลักษณ์ชุมชนผ่านตำนานท้องถิ่น 2) อัตลักษณ์ชุมชนผ่านพิธีกรรมของชุมชน 3) อัตลักษณ์ของชุมชนกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และ 4) อัตลักษณ์ชุมชนกับการท่องเที่ยว ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงการประกอบสร้างทุนทางวัฒนธรรมจากการสร้างคุณค่าและสำนึกร่วมที่โดดเด่นเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ของกลุ่มชน รวมทั้งมิติทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์และการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ เทือกเขาภูเวียง

¹นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น E-mail: atsadawoot@kkumail.com

Master student in Master of Arts in Thai program, faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

²อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Lecturer in Thai language department, faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Abstract

This research studies stories, myths, historical documents and community's ways of life that is cultural capital in Phuwiang mountain community, Wiang Kao district, Khon Kaen province with a purpose to study a presentation of racial identity of the community in Phuwiang mountain, Wiang Kao district, Khon Kaen province. This research is carried out by conducting a site visit in order to study myths and historical documents both in oral and written forms. In term of ritual and community's way of life, there is an observation for analyzing a presentation of racial identity of the community.

Results of the study found it that community in Phuwiang mountain, Wiang Kao district, Khon Kaen province presented racial identity in 4 aspects: 1. A presentation of racial identity through local myths 2. A present of racial identity through community's rituals 3. A presentation of community's identity and physical characteristic of the area 4. A presentation of an identity and tourism. Results of the study illustrated construction of cultural capital from value creation and distinctive co-consciousness of the racial group of the community including cultural dimension that connected identity and tourism.

Keyword: local history, racial identity, geosyncline

บทนำ

ตำนานและเอกสารทางประวัติศาสตร์เป็นข้อมูลสำคัญในการอธิบายให้เห็นถึงวัฒนธรรมและช่วงเวลาในแต่ละยุคว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงคุณค่าของตำนานในสังคมดั้งเดิมที่เกิดขึ้นจากพื้นฐานของการใช้ชีวิตของผู้คนอย่างไม่แยกขาดออกจากผืนดินและธรรมชาติ ความซับซ้อนของวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่เพื่อความอยู่รอดและความสงบสุขของชุมชน ตำนานจึงเปรียบเสมือนระบบการศึกษาในตัวของมันเอง ประหนึ่งว่าเป็นการเรียนรู้ที่แทรกตัวอยู่กับทุกมุมมองของชีวิตของแต่ละวัน เกิดข้อสงสัยเป็นการตั้งคำถามอย่างถึงรากต่อการตีความคำว่าภายใต้ “ความจริง” ในบริบทของผู้คนสมัยใหม่ ควบคู่ไปกับการตั้งคำถามเชิงคุณค่าว่า วัฒนธรรมชนพื้นเมืองได้ให้ความหมายของความจริงผ่านตำนานและเอกสารทางประวัติศาสตร์ เพื่ออธิบายตัวตนจากแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรม เหลล้า ตรีเอกานุกูล (2556, น.23) อธิบายว่าคนที่อาศัยอยู่บนเขตเมืองของเมืองโบราณส่วนมากในปัจจุบันมีมาจากหลายพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นผู้ย้ายถิ่นฐานมาจากพื้นที่อื่น ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นถึงข้อมูลอันยังคงเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของผู้คนในสังคมจากทุนทางวัฒนธรรมที่นำเสนอความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์

จากพื้นที่ทางวัฒนธรรมและหลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอยางเพือ จังหวัดขอนแก่น แสดงให้เห็นถึงบริบทวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ถูกนำเสนอผ่านตำนาน และพิธีกรรมของชุมชนจากระบบการจัดการของชุมชนที่เกิดขึ้นภายใต้การต่อรองเชิงอำนาจทั้งอำนาจภายนอกและภายใน ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทางด้านการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การพัฒนาของหน่วยงานภาครัฐที่ขัดต่อวิถีชีวิตของชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนโดยตรง การเสื่อมล้ำพื้นที่ป่าชุมชนและอื่น ๆ ในส่วนของพื้นที่ทางวัฒนธรรมในเทือกเขาภูเวียงเป็นแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์สำคัญของจังหวัดขอนแก่น ด้านลักษณะกายภาพเป็นภูเขาวงกลมมีเส้นทางเข้าออกพื้นที่เพียงเส้นทางเดียว จุดเชื่อมต่อบริเวณพื้นที่ปากช่องอำเภอยางเพือและอำเภอยางเพือมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญของชุมชนที่มรดกประกอบประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนให้ความสำคัญโดยผ่านความเชื่อและคุณค่าทางจิตใจทั้งยังเื้อต่อธรรมชาติ การรวมพลังของชุมชนที่ประกอบพิธีกรรมทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งในการพัฒนาในมิติต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวที่นำเสนอเรื่องเล่าท้องถิ่นในงานประจำปีของอำเภอยางเพือและอำเภอยางเพือ นำเสนอสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนสร้างรายได้กับฐานเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอยางเพือ จังหวัดขอนแก่น จึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่นำเสนอปรากฏการณ์ทางสังคมที่มีการใช้ทุนทาง

วัฒนธรรมในการนำเสนอตัวตนผ่านอัตลักษณ์มิติต่าง ๆ จนในปัจจุบันทำให้พื้นที่แห่งอำเภอเวียงเก่า และอำเภอภูเวียง เป็นเมืองท่องเที่ยวหลักของจังหวัดขอนแก่น

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นถึงวิธีการนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ผ่านวิถีชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ สุวิไล เปรมศรีรัตน์, (2556, น.30) ได้ศึกษาภาษาท้องถิ่นของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แม้ว่าประเทศไทยจะมีความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรม โดยการศึกษาได้วิเคราะห์อัตลักษณ์ของชุมชนในกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงอำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ในส่วนของประเพณีและพิธีกรรมตามความเชื่อของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนที่คนในชุมชนเข้าร่วมประกอบพิธีกรรมเป็นจำนวนมาก ดังนั้นประเพณีและพิธีกรรมจึงทำเป็นพื้นที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์โดยนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ทางด้านองค์ประกอบของประเพณีและพิธีกรรม ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ปรากฏการณ์ ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในงานประเพณีพิธีกรรมของชุมชนและเอกสารทางประวัติศาสตร์ชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ลงพื้นที่ภาคสนามในการสัมภาษณ์ในประเด็นตามวัตถุประสงค์อยู่ในการรับรู้ของคนในพื้นที่
2. สังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและพิธีกรรมภายในชุมชน
3. ศึกษาและวิเคราะห์อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของชุมชน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ได้แก่ : พื้นที่ 3 ตำบล 39 หมู่บ้าน ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง

ขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ : ตำนาน เอกสารทางประวัติศาสตร์ และพิธีกรรมในชุมชน

ขอบเขตด้านเวลาได้แก่ : โดยศึกษาระหว่างปี พ.ศ. 2563 ถึง พ.ศ. 2564

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลทางวัฒนธรรม

2. แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในมิติการเข้าถึงชุมชน
3. แบบแสดงความยินยอมในการเข้าร่วมวิจัยตามรูปแบบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ชุมชนยอมรับและประเพณีพิธีกรรมในชุมชน
2. วิเคราะห์อัตลักษณ์ในชุมชนที่เชื่อมโยงกับทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
3. สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์

เกียร์ทซ์ (Clifford Geertz) ได้อธิบายปรากฏการณ์ทางชาติพันธุ์ที่มีการเคลื่อนไหวรวมตัวโดยอาศัยวัฒนธรรมดั้งเดิมเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐในประเทศที่กำลังพัฒนาว่าการก่อตัวของรัฐได้เรียกร้องความจงรักภักดีจากบุคคลทำให้เกิดปัญหาในเรื่องอัตลักษณ์ว่าเขาเป็น “ใคร” กันแน่ หลากหลายกลุ่มคนแย่งชิงประกอบสร้างวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้เป็นที่รู้จักว่าเป็นวัฒนธรรมของตนและทำให้คนในสังคมยอมรับและเชื่อว่าปรากฏการณ์เริ่มในชุมชนนั้นจริง เพราะใจหนึ่งก็อยากให้คนอื่นยอมรับตัวตนของตัวเองแต่อีกใจหนึ่งก็ต้องการความเจริญทางเศรษฐกิจ (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2561, น.140)

อัตลักษณ์ท้องถิ่นเกิดจากสิ่งต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นในละพื้นที่ เช่น ตราสัญลักษณ์ คำขวัญ สัญลักษณ์ประจำท้องถิ่น ประเพณี การแต่งกาย ภาษาที่ใช้พูด สถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้นจนกลายเป็นวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ อัตลักษณ์จึงเป็นเครื่องมือและกระบวนการทางสังคมใหม่ที่ชุมชนนำมาสร้างความรู้ ความเข้าใจทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครองและวัฒนธรรม ถือเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวันของคนในชุมชนด้วย (เสริมศักดิ์ ขุนพล, 2559, น.37)

การนำเสนอและประกอบสร้างด้วยตำนานในประเพณีพิธีกรรมผ่าน “อัตลักษณ์” (Identity) ซึ่งหมายถึงคุณลักษณะเฉพาะตัวของกลุ่มสังคมนั้น ๆ เป็นตัวอธิบายบ่งชี้ของลักษณะเฉพาะกลุ่มบุคคล และสังคมชุมชนในประเทศนั้น ๆ เช่น เชื้อชาติ ภาษา ประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น และศาสนาที่ชุมชนนับถือเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งมีคุณลักษณะเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นสากลกับสังคมอื่นโดยความหมายตามพจนานุกรมให้ความหมายว่า “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีมีความหมายว่า ตัวตน

ซึ่งหมายถึง สมบัติเฉพาะตัว หากมองเพียงแค่รูปศัพท์ “อัตลักษณ์” จึงเหมาะที่จะนำมาใช้เพื่อสื่อสารความหมายถึงลักษณะเฉพาะตัวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2546, น.6)

แนวคิดจากนักวิชาการทางด้านชาติพันธุ์จะเห็นได้ว่าสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ดิ้นรนของกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น เพื่อธำรงกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองไว้และปกป้องผลประโยชน์ทางด้านทรัพยากรและทางการเมืองของพวกเขาเองโดยได้กล่าวถึงการสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษในการนำเสนอรูปแบบต่าง ๆ นอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้ว ยังเป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่น ความสามัคคี ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์นั้นด้วยการปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษ (อภิญา เพ็องฟูสกุล, 2546, น.5-6)

รวมถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่มชุมชน การสร้างความภาคภูมิใจในตัวบรรพบุรุษประกอบสร้างเพื่อเกิดความรักและหวงแหนในแผ่นดินเกิด ส่งผลให้องค์ความรู้และความรู้สึกมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและต้องการธำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มตนไว้ต่อไป และการที่เรามีการนับถือระบบเครือญาติหรือบรรพบุรุษร่วมกันเป็นการสร้างความเป็นหมู่พวกเดียวกันรวมถึงการสร้างสิ่กสำนึกร่วมกันของบุคคลเหล่านั้นว่า มีพวกพ้องมีญาติพี่น้อง ทำให้เกิดพลังที่จะประพฤติดตนไปในแบบอย่างที่คุณค่าในสังคมของตนปฏิบัติสืบต่อกันมา (โชติกา ศรีประเสริฐ, 2554, น.9)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาโดยการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลรวบรวมตัวบทเรื่องเล่าและตำนานที่ปรากฏในชุมชนพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยใช้วิธีการการสัมภาษณ์ข้อมูลจากผู้รู้ในชุมชนเป็นการเก็บข้อมูลรูปแบบการเล่าเรื่องแบบมุขปาฐะ และการเก็บข้อมูลแบบลายลักษณ์อักษรที่พบหลักฐาน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการนำเสนออัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ผ่านพิธีกรรมในท้องถิ่น และการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมที่นำเสนอเรื่องเล่า ตำนานท้องถิ่น ตลอดจนประวัติศาสตร์ ผ่านมุมมองของคนในชุมชนที่นำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกออกได้ดังนี้

- 1) อัตลักษณ์ชุมชนผ่านตำนานท้องถิ่น
- 2) อัตลักษณ์ชุมชนผ่านพิธีกรรมของชุมชน
- 3) อัตลักษณ์ของชุมชนกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่
- 4) อัตลักษณ์ชุมชนกับการท่องเที่ยว

การนำเสนออัตลักษณ์ คือการที่ชุมชนเลือกสรรและสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น เป็นหนึ่งเดียวและเป็นตัวตนของชุมชนที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ๆ การสื่อสารความหมายผ่านอัตลักษณ์ชุมชนจึงมีความหมายในมิติต่าง ๆ เพื่อดึงดูดกลุ่มเป้าหมายที่หันมาสนใจสินค้าชุมชน การบริการของชุมชน ความเป็นตัวตนและกลุ่มชาติพันธุ์ สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน ศิลปวัฒนธรรมทางด้านวัตถุของชุมชน ประเพณีพิธีกรรมของชุมชนรวมถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชน ซึ่งจะมีผลในการสนับสนุนการท่องเที่ยวในรูปแบบการนำเสนออัตลักษณ์ดังที่ (นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, 2561, น.140) ได้อธิบายอัตลักษณ์ที่ถูกนำเสนอในชุมชน โดยปรากฏรายละเอียดตามประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. อัตลักษณ์ชุมชนผ่านตำนานท้องถิ่น

การนำประวัติศาสตร์ของชุมชนมานำเสนอพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์นี้ยังชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนว่า ชนทุกเผ่าพันธุ์จำเป็นต้องปรับตัวให้ดำเนินชีวิตไปตาม กฎกติกา และข้อตกลงร่วมกันในชุมชนอัตลักษณ์ร่วมกัน อีกอย่างที่ได้ชี้ชัดก็คือ ความเชื่อของกลุ่มคนในชุมชนที่แสดงออกผ่านพิธีกรรม ให้เห็นว่าเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ ผีนางงามไม้สังข์ดีสิทธิ์ประจำบ้าน และประจำหมู่บ้าน เพื่อเป็นแกนยึดโยงคนในชุมชนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นอกจากนี้ยังอัตลักษณ์ร่วมที่ได้จากการศึกษาผ่านนิทาน ตำนานภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ ว่ามีบทบาทอธิบายกำเนิดของกลุ่มชนและพิธีกรรม อธิบายถึงที่มาเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ บทบาทในการให้การศึกษอบรมระเบียบพฤติกรรมแบบแผนและรักษามาตรฐานทางสังคมและท้องถิ่นดังจะเห็นได้จากข้อมูลตำนานดังนี้

“จากการค้นพบของนักธรณีวิทยาโดยคุณจงพันธ์ จงลักษมี และคณะ (ภูเวียงอุทยานประวัติศาสตร์, น.40) ได้กล่าวถึงการสะสมตัวของตะกอนในแอ่งต่าง ๆ รวมทั้งแอ่งภูเวียง ว่าแอ่งของการสะสมตัวมีลักษณะเป็นทะเลลึกแล้วค่อย ๆ เป็นทะเลน้ำตื้นและยกตัวขึ้นเป็นแผ่นดิน สัตว์เหล่านี้ก็สูญพันธุ์ตายทับถมอยู่ดังที่พบกระดูกมากมายในแอ่งนี้แล้วแอ่งนี้ก็ถูกยกตัวขึ้นเป็นภูเขาในยุคประมาณ 65 ล้านปี” (จงพันธ์ จงลักษมี, 2519, น.45)

จากงานวิจัยและข้อค้นพบดังกล่าวผู้วิจัยสามารถอธิบายเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นที่เชื่อว่าพื้นที่บริเวณเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น เคยเป็นทะเลมาก่อน ซึ่งหลักฐานที่ปรากฏจนถึงปัจจุบันสามารถสนับสนุนการอธิบายเรื่องเล่าตำนานดังกล่าวคือ พื้นที่บริเวณสุสานหอยบนเทือกเขาระหว่างเส้นทางรถตัดค้นพบหลุมขุดค้นกระดูกไดโนเสาร์ที่ 1 ไปถึงหลุมขุดพบที่ 2 และซากสัตว์ทะเลที่ขุดพบและนำมาจัดแสดงไว้ ณ พิพิธภัณฑ์ธรณีวิทยาอำเภอเวียงเก่าปัจจุบัน

ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำเสนอลักษณะทางกายภาพพิเศษของพื้นที่แอ่งเทือกเขาภูเวียงกับเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นผนวกกับงานวิจัยและหลักฐานที่ปรากฏสามารถมีส่วนในการสนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้อย่างดียิ่ง

“นายพรานป่าคนหนึ่ง ชื่อสิงห์ มีภูมิลำเนาอยู่บ้านท่าเชียงพิณ ภูเขี้ยว จังหวัดชัยภูมิ เดินทางเข้ามาล่าสัตว์ในเขาภูเวียงได้เห็นพื้นที่ภายในวงภูเขาที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นที่ราบลุ่มชุ่มฉ่ำด้วยน้ำมีดินดำเหมาะสมที่จะมาทำมาหากินจึงกลับไปชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนระยะแรกอพยพมาประมาณ 10 ครอบครัวปักหลักสร้างที่อยู่อาศัยบริเวณ “ด่านช้างชุม” ซึ่งเป็นทางที่ช้างป่ามารวมกันเป็นโขลงปัจจุบันคือบ้านเมืองเก่า”

(บุญธรรม ภารบาล, 2563, สัมภาษณ์)

จากตำนานที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้างต้นสามารถอธิบายผ่านประวัติความเป็นมาถึงความ เป็นกลุ่มลาวล้านช้างเวียงจันทน์ที่อพยพเข้ามาสู่สยามประเทศ แรกเริ่มตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดชัยภูมิ และอพยพมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง ผนวกกับการประกอบพิธีกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน มีความคล้ายกับวัฒนธรรมลาวอย่างชัดเจน โดยมีการพยายามนำเสนอความเชื่อสัจธรรมของคนในชุมชน การบูชาด้วยเครื่องสักการะแบบลาวนิยม และจากงานวิจัยทางด้านภาษาสามารถแยกเสียงวรรณยุกต์กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงว่ามีวรรณยุกต์ตามกล่องเสียงเหมือนกับกลุ่มลาวเวียงจันทน์ในประเทศลาว จึงเชื่อว่าชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงจันทน์อพยพตั้งตัวบทที่เน้นย้ำความมีสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ของคนภูเวียงอีกตัวบทหนึ่งดัง ความว่า

“ตัวเป็นแม่ทัพลาว ฝีมือกล้าหาญ น้ำใจองอาจสมควรเป็นแม่ทัพเอกได้ แต่ว่าเสียตายพ่าย แก่ไทยครั้งนี้เพราะทะเลแล้วทหารไม่ตั้งอยู่ในความสามัคคีพร้อมเพรียงกัน จึงรักษาค่ายของตัวไว้ ไม่ได้ บัดนี้ท่านก็ปราศแล้ว ถ้าจะสวามีภักดีต่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทต่อไปอีก ก็จะมีทรงพระมหากรุณาชุบเกล้าชุบกระหม่อมปลุกเลี้ยงพระยานรินทร์ต่อไป” พระยานรินทร์ตอบว่า “ไม่ยอมอยู่เป็น มนุษย์ขอให้ฆ่าเป็นผีเสียดีกว่าอยู่เป็นคนหากคิดทรยศเมืองบ้าน”

(บุญ สร้อยแก้ว, 2563, สัมภาษณ์)

จากข้อมูลข้างต้นสามารถอธิบายถึงการที่พระยานรินทร์สงครามที่เป็นแม่ทัพของกลุ่มลาวเวียงเมื่อครั้งศึกเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ที่ถูกฝ่ายไทยจับได้แล้วยื่นข้อเสนอต่อรองการประหารชีวิตพระยานรินทร์โดยมีข้อเสนอให้พระยานรินทร์สงครามยอมมาเป็นทหารของฝ่ายไทยแล้วจะเลี้ยงดู

อย่างดี หากแต่พระยานรินทร์สงครามไม่ยอมรับในข้อเสนอดังกล่าวแล้วขอให้ฝ่ายไทยประหารชีวิตทิ้งเสียเพื่อให้สมชายชาติทหารที่ไม่ยอมทรยศต่อผืนแผ่นดินเกิด ภายหลังจากที่มีการประหารชีวิตพระยานรินทร์ได้มีการตั้งศาลและสร้างรูปปั้นเพื่อระลึกถึงและปัจจุบันได้มีการจัดประเพณีบุญเดือนห้าสงกรานต์บัววงสรวงและเปลี่ยนเครื่องทรงในทุกปีและมีการแสดงฟ้อนรำและกลองยาวเป็นมหรสพในงานอีกด้วย กลุ่มคนที่เข้าร่วมพิธีกรรมมีทั้งคนในชุมชนและคนต่างพื้นที่ ทั้งพ่อค้า เจ้านาย หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงตำนานและวัตถุโบราณเหล่านี้ได้มีอิทธิพลที่เชื่อมโยงชุมชนกับวัฒนธรรมยุคอาณาจักรลาวล้านช้างที่ขยายสู่แถบลุ่มแม่น้ำโขงพร้อมผู้คนเชื้อสายลาวได้แผ่อิทธิพลมากลุ่มวัฒนธรรมของขอมในดินแดนจังหวัดขอนแก่นจนหมดสิ้น คนภูเวียงยุคนี้จึงสืบทอดวัฒนธรรมลาวล้านช้าง ทั้งทางด้านศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ และคนภูเวียงดั้งเดิมที่สืบทอดมาจนทุกวันนี้ก็ล้วนสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่อพยพจากอาณาจักรเวียงจันทน์โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตอำเภอกุเวียง

(พระครูสุตธรรมานุกุล (ทอมสัน ป.ธ.3 ,ดร.), 2563, สัมภาษณ์)

ชุมชนในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงจึงมีการนำเสนอพื้นที่ที่มีความเป็นเอกลักษณ์นี้ยังชี้ให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชุมชนว่าเป็นข้อตกลงร่วมกันในชุมชนที่แสดงผ่านความเชื่อผ่านพิธีกรรมเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น ผีบรรพบุรุษ วัตถุทางศาสนา นอกจากนั้นอัตลักษณ์ร่วมที่ได้จากการศึกษาผ่านตำนาน ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ว่ามีบทบาทอธิบายการกำเนิดการก่อตั้งของกลุ่มชนและพิธีกรรม อธิบายถึงที่มาเหตุผลของสิ่งต่าง ๆ รวมถึงการสร้างข้อห้ามให้คนในชุมชนประพฤติปฏิบัติตาม นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่าตำนานจากคนในท้องถิ่นยังคงเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวเตือนใจและสร้างความสมัครสมานสามัคคีของหมู่ชนได้เสมอ บ่งบอกสำนึกร่วมของคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของแผ่นดินเกิดที่จะผ่านพันมาถึงปัจจุบันแผ่นดินนี้ได้ผ่านการสั่งสมเสียสละของบรรพชนมาหลายยุคสมัย แม้จะเป็นเรื่องในอดีตก็ยังคงถูกถ่ายทอดสืบมา

พระวอพระตาวางแผนแยกย้ายตั้งเมืองใหม่คือ 1.เมืองพรหมนาคร 2.เมืองนครภูเวียงราชธานีบุรีรัมย์ (ตรงกับสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา) เพื่อให้กองทัพเข้มแข็งพระวอพระตาซึ่งเล็อกภูมิประเทศอันแวดล้อมไปด้วยขุนเขาเป็นวงกลมมีบริเวณใจกลางเป็นที่ราบลุ่ม มีช่องทางเข้าจำเพาะไปได้ทางเดียวเป็นช่องแคบมีสายธารน้ำไหลลงมาจากเทือกเขาสูงสู่บริเวณที่ราบลุ่มขึ้น ลำน้ำพองน้อย (ลำน้ำพอง) เป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพรรณธัญญาหารสัตว์ป่านานาชนิดเหมาะสมที่จะตั้งหลัก

ปักฐานและตั้งเป็นเมืองชื่อ “เมืองนครภูเวียงราชธานีบุรีรัมย์” ทำวนามอภิเชกขึ้นเป็นเจ้าผู้ครองนครทำวน้อยเป็นอุปฮาด ปกครองบ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุขต่อไปปัจจุบันคือ อำเภอเวียงเก่า

(วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์หนองบัวลำภู, 2539, น.50)

ข้อมูลทีกล่าวถึงตามประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นถึงการเลือกพื้นที่ในการตั้งเมืองเพื่อขยายพลังที่สามารถเป็นกองทัพที่แข็งแรงพร้อมรบกับศัตรูแสดงให้เห็นถึงการกระจายอำนาจและนำเสนอความเป็นตัวตนทางชาติพันธุ์ผ่านตำแหน่งการปกครองที่เป็นการปกครองแบบสังคมาลาว้างข้าง

มีคน 8 เผ่า แต่ละเผ่าก็รู้ภาษากันคืออยู่เป็นกลุ่มเป็นก้อนโดยมีหัวหน้าชื่อ “ทำวน้อยเวียง” เป็นใหญ่ประชาชนคราวนั้นอาศัยอยู่เขาภูนี้นับแสนอยู่บนเขาบ้างอยู่บนพื้นราบบ้างแล้วแต่ถนัดและเหมาะสม ที่อยู่บนเขานั้นโดยพื้นราบและอยู่บนเขาก็มีมากเป็นพวกข่า ขอม มอญ กระเหรี่ยง อีก้อ ส่วนไทยใหญ่ ไทยน้อย ก็ร่นถอยลงมา จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เมื่อครั้งอดีตได้กลุ่มชาติพันธุ์อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บนเทือกเขาภูเวียงและมีวิถีการดำรงชีวิตที่สามารถปรับสมดุลทางความเชื่อและการอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

ส่วนขุนเวียง จึงพาประชาราษฎร์ตั้งภูมิลำเนาอยู่บนเขาสร้างวัดวาอาราม โดยมีอาจารย์ คำนวน บวชได้ 24 พรรษา และจำ (เณร) 9 รูป และเถรเฒ่าอีกผู้หนึ่งชื่อ ตาเถรบุญล้ำ พระและโยม ได้สร้างบ้านและวัดขึ้นได้สร้างโบสถ์เป็นอารามกว้างใหญ่และสูงต่อมาได้สร้างชุดบ่อเหล็ก บ่อทอง ถลุงออกเป็นแท่งและให้ทำภาชนะ เป็นหลายแบบ เช่น โถที่ทำด้วยทองนาค โถทองคำ ทองเหลือง ทองแดง เงินสารพัดอย่าง วันเพ็ญเดือน 3 ร.ศ. 13 ได้ทำพิธีผูกพัทธสีมา (ขอดลิม) ประชาชนอยู่ในย่านนี้มีวัฒนธรรมวิถีชีวิตอันเป็นสุขโดยมีตาเถรบุญล้ำเป็น “หมอยา” คอยรักษาลูกหลานให้หายขาดโดยมีหลวงพ่อกำนวนเป็นผู้ทำขวัญให้ลูกหลานอาการป่วยแต่ละคนจึงหายไม่ค่อยจะตายกัน นับว่าสมัยนั้นภายในหมู่บ้านภูเขาวง (ภูเวียง) สบายกันทุกคนบ้านนี้จึงชื่อว่าบ้าน “ทุ่งใหญ่แสนสำราญ” หรือทุ่งใหญ่เสาอารามซึ่งตั้งอยู่บนเขาวงลูกนี้ (ภูเวียง) บ้านทุ่งใหญ่เสาอาราม

(เฉลียว สุริยมาตย์, 2556, น.72)

ทั้งนี้ข้อมูลทีกล่าวถึงในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการประกอบพิธีกรรมในชุมชนตามความเชื่อที่สามารถเข้าร่วมได้ในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการแสดงออกทางความเชื่อเพื่อหล่อหลอมชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนจนดำรงชีวิตด้วยความสงบสุขจนตั้งชื่อหมู่บ้านว่าทุ่งใหญ่แสนสำราญและมีการเรียนชื่อที่แปรเปลี่ยนไปว่า “ทุ่งใหญ่เสาอาราม” จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังพบว่าในพื้นที่ในวงภูเขามีชาวจีนอพยพเข้าตั้งรกรากที่บ้านเมืองเก่าซึ่งเป็นที่ตั้งอำเภอเดิม คนอีสานเรียกคนจีนว่า “เจ๊ก” เกิดการแต่งงานกับหญิงชาวบ้านเมืองเก่า และประกอบอาชีพทำโรงต้มสุราหลวง กลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงมี 3 ครอบครัว คือ 1. เจ๊กคำว แซ่เร่ง 2. เจ๊กซุน แซ่เร่ง 3. เจ๊กควน แซ่เร่ง ภายหลังกระจายอยู่ในพื้นที่อำเภอเวียงเก่าและอำเภอภูเวียง

(เบญจลักษณ์ ไกรศรีวัฒน์, 2563, สัมภาษณ์)

จากการอพยพของคนจีนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่เทือกเขาภูเวียงได้พยายามมีการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ทางการประกอบอาชีพคือการต้มเหล้า จนในที่สุดเกิดการกลืนทางด้านอาชีพรวมถึงวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมการแต่งงาน พิธีกรรมทางศพ โดยเหลือเพียงอาชีพค้าขายที่ยังคงสืบทอดมาแต่ปรับเปลี่ยนเป็นร้านขายของอุปโภคบริโภคทั่วไป และยังคงมีคนภูเวียงซื้อสายเงินจนเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งศาลเจ้าและงานจิวในลำดับถัดมาและได้มีการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดความผสมผสานทั้งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวในภูเวียงและพิธีกรรมตามความเชื่อของคนจีนในพื้นที่อำเภอภูเวียงและอำเภอเวียงเก่า

2. อัตลักษณ์ชุมชนผ่านพิธีกรรมของชุมชน

การนำเสนออัตลักษณ์ของชุมชนในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ในประเด็นต่าง ๆ นำเสนอผ่านตำนานพิธีกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น ผู้วิจัยได้เข้าร่วมสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการประกอบพิธีกรรมของชุมชน ผนวกกับการวิเคราะห์พิธีกรรมในรอบหนึ่งปีหรือประเพณีฮีตสิบสอง ชันตอนและกระบวนการในการประกอบพิธีกรรม ตลอดจนสิ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนในองค์ประกอบของพิธีกรรมซึ่งมีความสอดคล้องและเชื่อมโยงกับมิติการศึกษางานทางคติชนวิทยา อันเป็นมิติที่เชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางพิธีกรรมกับมิติสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยการวิเคราะห์ครั้งนี้ผู้วิจัยได้อธิบายถึงโครงสร้างทางสังคมของชุมชนผ่านการนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ปรากฏรายละเอียดดังนี้

อัตลักษณ์ชุมชนที่อาศัยอยู่บริเวณเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น มีการนำเสนอผ่านทางด้านวัฒนธรรมอาหาร การพ้อนรำ การตีม่น้ำสาบาน และเครื่องบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในพิธีกรรมบูชาพระยานรินทร์ของชุมชน ตัวอย่าง เช่น มีการใช้อาหารพื้นถิ่นในการประกอบพิธีกรรม

การสร้งน้ำรูปปั้นพระยานรินทร์และย่าไอ่คำ การเปลี่ยนเครื่องทรงประจำปี (เครื่องแต่งกาย)
การเสีงทายบังไฟ เป็นต้น

สาธุ สา ปู่ ย่าไอ่คำ หลานขอนำมาไหว้อาหารอันโอชา มีปลาร้าพร้อมแจ่วบองพวงผัก มีเทีง
ผักพืพวยพร้อม มะเขือขึ้นยอนำ ขอนำมาไหว้ข้าวอยู่ของกิน ล้มผักพร้อมปิ้งปลาคอกใหญ่ กล่องข้าว
ค้ำ คุณขวัญเทีงไหว้ ขอให้สุขสงบเยียมเยียมข้าวยามนหมอง เฮตตามฮีตชืดตามคลอง ให้ปองดอง
สุขสม นิยมยินดีด้วยถวยข้าว่าวอน

(พิศาล อเนกเวีง, 2563, สัมภาษณ์)

ทั้งยังมีการนำเสนออัตลักษณ์ผ่านเครื่องแต่งกายเครื่องนุ่งห่มที่มีการผลิตจากชุมชนเอง
มีลวดลายที่บ่งบอกเอกลักษณ์ และการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวล้านช้าง
เวีงจันท์ผ่านเครื่องดนตรีในการประกอบพิธีกรรม ท่วงทำนองดนตรี และเครื่องแต่งกาย
ประกอบการแสดงการรำบวงสรวง โดยจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่น่าสนใจ
พิจารณา คือ แม้ว่าลักษณะของพิธีกรรมในภาพรวมอันเป็นแก่นสาระของพิธีกรรมชุมชน จะแสดง
ถึงความเป็นอัตลักษณ์ของพิธีกรรมแห่งวิถีชีวิต ยังมีองค์ประกอบในรายละเอียดของพิธีกรรมที่มี
ความแตกต่างกันกับพื้นที่อื่นไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างของคำกล่าวหรือคาถาที่ใช้ ในการประกอบ
พิธีกรรม สีของดอกไม้ ลักษณะและจำนวนของอุปกรณ์ในการประกอบพิธีกรรม ขั้นตอนในการเริ่ม
พิธีกรรมนอกจากนี้ความแตกต่างของรายละเอียดในการประกอบพิธีกรรมยังอาจขึ้นอยู่กับโอกาส
ของการจัดพิธีกรรมทั้งนี้ก็เพื่อสนองความต้องการและตอบจุดประสงค์ของการจัด เช่น การจัด
พิธีกรรมเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวการจัดพิธีกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรมของชาติพันธุ์
การจัดพิธีกรรมในประเพณีสิบสองเดือนของชุมชน รวมถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของอำเภ
ภูเวีงและอำเภเวีงเก่าเพื่อตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่รัฐกำหนดขึ้นเป็น
ประจำ ถึงแม้ระยะเวลาผ่านไปในแต่ละปี พิธีกรรมที่จัดขึ้นก็ย่อมมีความแปรเปลี่ยนไปตามผู้
ประกอบพิธีกรรมหรือผู้จัด รวมถึงบริบททางสังคมเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์
ตลอดจนจุดประสงค์ของหลักของการจัดพิธีกรรมในแต่ละครั้ง ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงทำให้
อัตลักษณ์ในบางส่วนของพิธีกรรมที่ถูกกลบตบทาพในการนำเสนอตัวตนทางชาติพันธุ์ลงในส่วน
ของพิธีกรรม

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านพิธีกรรมบูชาพระยานรินทร์ ตัวอย่างเช่น การฟ้อนลาวแพน การฟ้อนสาละวัน โดยมีการบรรเลงดนตรีประกอบ เครื่องดนตรีจะมีกลอง แคน ฉิ่ง ฉาบเป็นหลัก และการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมืองของชาวลาว รวมถึงมีการนำเสนอผ้าที่กลุ่มหัตถกรรมในชุมชนจัดทำขึ้นในส่วนของผู้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมมีการแต่งกายด้วยผ้าพื้นเมือง โดยส่วนมากเป็นการย้อมสีจากธรรมชาติและผ้าลายท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ โดยแต่ละลายได้แนวความคิดจากเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์หรือนัยความหมายของพืชพันธุ์ธัญญาหาร รวมทั้งอธิบายเรื่องราวสร้างสรรค์ขึ้นมา ตัวอย่าง เช่น ลายไถโนนเสาร์ ลายดอกผักแว่น ลายพญานาค และลายอื่น ๆ อีกมากมาย ทำให้พิธีกรรมบวงสรวงยาไธเป็นการสะท้อนอัตลักษณ์ที่เห็นได้ชัดเจนในการนำเสนอ

ในส่วนของพิธีกรรมตีมน้ำสาบาน แสดงให้เห็นถึงความซื่อสัตย์มีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงจันทน์ แม้กระทั่งในขบวนแห่ที่ประกอบไปด้วยรถแห่นาค หรือกองบวชซึ่งมีการแต่งกายของนาคหรือการนุ่งผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ด้วยวิธีการนำเสนอ โดยอิงพุทธประวัติตามพระพุทธศาสนา ในส่วนความเชื่อของเรื่องมารผจญขณะก่อนออกบวชก็มีการจำลองสถานการณ์มารผจญในขณะช่วงที่แห่และในริ้วขบวน ส่วนสำคัญคือการแต่งกาย การใส่แว่นดำ เพื่อจำลองให้มืดฟ้ามืดดินเสมือนฝนกำลังตก การกางร่มสีดำเพื่อป้องกันฝนเป็นการสื่อสารผ่านระบบคิดตรงข้ามความเป็นจริง การเซ็งบังไฟ การแต่งกายให้วัยรุ่นเป็นคนแก่ การแต่งกายผู้ชายเป็นผู้หญิง หรือ แต่งผู้หญิงเป็นผู้ชาย รวมทั้งการแกะสลักไม้เป็นรูปอวัยวะเพศผู้หญิงและผู้ชายนำเสนอในขบวนซึ่งเป็นแนวคิดวิธีการและการสื่อความหมายในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางด้านพระพุทธศาสนา และการดำเนินชีวิต มีการจัดริ้วขบวนนำเสนอผลิตภัณฑ์ชุมชน หัตถกรรมท้องถิ่น มีการประกวดสินค้าพื้นเมือง ทำให้ตำนานและพิธีกรรมมีส่วนในการสนับสนุนการนำเสนออัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์จนทำให้เป็นที่ยอมรับในสังคมปัจจุบัน

นอกจากพิธีกรรมยังพบว่าประเพณีการออกพรรษาของชุมชนบ้านหินร่อง อำเภอยางชุมน้อย ในเทือกเขาภูเวียงนี้ได้มีการสืบสานวัฒนธรรมการบูชาต้นดอกฝ้ายหรือผาสาหิ้งตามคติความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวล้านช้าง ผนวกกับในพื้นที่วัดในชุมชนมีพระพุทธรูปที่มีพุทธศิลป์ศิลปะตามคติพระพุทธรูปลาว การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวจึงแสดงให้เห็นถึงการนำเสนออัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ผ่านเครื่องบูชาคือผาสาหิ้งและจัดพิธีกรรม ณ ลานพระพุทธรูปมิ่งมงคลที่มีพุทธศิลป์แบบคติลาวล้านช้าง ชุมชนจึงยังคงมีการประกอบพิธีกรรมที่แสดงผ่านความเชื่อความเคารพที่เป็นคติดั้งเดิมสืบมา

การศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรม ตามลำดับการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ รวมถึงบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ซึ่งเป็นของค่าคุณเมือง

สิ่งเหล่านี้ล้วนถูกบอกเล่า เพื่อเตือนความทรงจำในครั้งอดีตเพื่อให้เกิดสำนึกร่วมกันที่จะสูญหายไปจากชุมชน ทั้งยังเพื่อถ่ายทอดให้อนุชนคนรุ่นหลังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนเรื่องราวในอดีตของบรรพชน อันจะเป็นส่วนสำคัญในการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความภาคภูมิใจ รักและหวงแหนในแผ่นดินเกิด รวมถึงการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและด้วยลักษณะทางกายภาพโดยมีทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ผนวกกับเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่สำคัญจึงทำให้ภูเวียงเป็นเมืองที่น่าอยู่เป็นอยู่แห่งเมืองวัฒนธรรมที่มีอารยะผู้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตการเป็นอยู่ที่สงบสุข มีศรัทธายึดมั่นในพระพุทธศาสนา มีวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมที่ดั้งเดิมที่สืบทอดจนถึงปัจจุบัน

3. อัตลักษณ์ของชุมชนกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ได้นำเสนอผ่านคำขวัญประจำอำเภอเพื่อสื่อให้เห็นถึงความโดดเด่นทางด้านลักษณะทางกายภาพด้านพื้นที่ของชุมชนดังจะเห็นได้จากคำขวัญอำเภอภูเวียง ดังนี้ *เวียงเมืองเก่า ศาลเจ้าจอมปากช่อง พัทธาสองโลภิน เกาะกุดหินหาดสวรรค์ ศรัทธามั่น หลวงปู่ธีร์ขมิถิ์ถิ่นควายไทย (พระอาจารย์นาวิล อนุบาลโย, 2563, สัมภาษณ์)*

จากคำขวัญประจำอำเภอภูเวียงแสดงให้เห็นถึงการนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นพื้นที่ของชุมชนที่เป็นพื้นที่เมืองเก่าที่มีอารยธรรมการอพยพเคลื่อนย้าย การตั้งถิ่นฐานที่ปรากฏทั้งในตำนานท้องถิ่นและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ทั้งยังมีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวปากช่องเมืองภูเวียงที่เชื่อมต่อไปยังอำเภอเวียงเก่าที่แยกออกจากอำเภอภูเวียง พัทธาสองโลภินเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงชาวภูเวียงทั้งด้านการเกษตรและแหล่งรายได้ด้านการท่องเที่ยวและหาปลาเพื่อเป็นอาหารและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน

หลังจากที่ได้มีการตั้งเขตอำเภอเวียงเก่าขึ้นใหม่ในพื้นที่อำเภอภูเวียงเดิมจึงมีการใช้คำขวัญใหม่ของอำเภอเวียงเก่า ดังนี้ *ศาลเจ้าจอมพระยานรินทร์ ถิ่นไดโนเสาร์ล้านปี อากาศดีอุทยานเด่น เป็นแหล่งอารยธรรม เลิศล้ำภูตกา ดาดฟ้าผาชมตะวัน มหัศจรรย์ขุนเขา เวียงเก่าเมืองน่าอยู่ (อนิรุทธ เทพาลุน, 2564, สัมภาษณ์)*

คำขวัญของอำเภอเวียงเก่าและอำเภอภูเวียงจะมีการกล่าวถึงพระยานรินทร์สงครามหรือปู่จอมปากช่องที่ทั้งสองอำเภอให้ความเคารพนับถือ ทั้งยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่เชื่อมสัมพันธ์ไปมาหาสู่ทั้งสองอำเภอ และมีการนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นทั้งด้านการชูดพบโครงกระดูกไดโนเสาร์ ชุมชนโบราณตามตำนานการตั้งถิ่นฐานเมืองภูเวียง รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวใน

ชุมชนเขาภูเวียงที่เป็นเมืองน่าท่องเที่ยวและน่าอยู่ ดังนั้นคำขวัญจึงเป็นส่วนสำคัญในการนำเสนอ
อัตลักษณ์ลักษณะทางกายภาพของชุมชน

ความเชื่อของชุมชนมีส่วนในการสนับสนุนการเป็นพื้นที่หวงห้ามที่แสดงออกเชิงพื้นที่เช่น
ปากช่องเมืองภูเวียง ช่องเขาขาดภูเวียง ถ้ำผาแก้ง ถ้ำกวาง เป็นต้น พลังจากนามธรรมอันสูงสุด
เป็นพลังอันศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดจากความเชื่อว่าเป็นพลังอันศักดิ์สิทธิ์ เกิดจากพลังอำนาจของเทพผู้อยู่
เบื้องบนอยู่เหนือกาลเวลารวมถึงผีบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ๆ ซึ่งจะบันดาลให้เกิด
ปรากฏการณ์ทั้งด้านดีและด้านร้าย ทั้งนี้ไม่สามารถสัมผัสพลังอำนาจดังกล่าวได้ด้วยประสาทสัมผัส
ทั้งห้า หากแต่จะรับรู้ได้จากผลที่เกิดขึ้นหลังจากที่มนุษย์กระทำในสิ่งที่เทพเบื้องบนพึงพอใจมาก
น้อยเพียงใดสองผู้ประกอบพิธีกรรม ส่วนใหญ่ผู้ประกอบพิธีกรรมในชุมชนที่มีส่วนในการใช้พื้นที่เพื่อ
การอธิบายลักษณะทางกายภาพ เป็นบุคคลที่ได้บวชเรียนหรือเข้าถึงศีล ปัญญา สมาธิ ตลอดจนจนพระ
ธรรมวินัยทั้งด้วยการศึกษาและการฝึกปฏิบัติทางจิตมาแล้วในระดับหนึ่ง จนเชื่อว่าเป็นผู้ที่มี
คุณธรรมจริยธรรมและมีจิตอันบริสุทธิ์ ที่สามารถติดต่อสื่อสารกับพลังจากนามธรรมอันสูงสุดสู่การ
สื่อสารของคนในชุมชนในรูปแบบการสนทนา

การนำพิธีกรรมมาสนับสนุนหรือประกอบสร้างของชุมชนเป็นการนำด้วยบทเรื่องราวใน
นิทานท้องถิ่นผ่านมุขปาฐะนำเสนอผ่านวาจา คำกล่าวหรือเวทมนต์คาถาโดยจะเป็นสื่อที่บอก
ความรู้สึกและสิ่งที่มนุษย์จะอ้อนวอนร้องขอต่อพลังจากนามธรรม สิ่งเหนือธรรมชาติที่มนุษย์ให้
ความเคารพนับถือ โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในชุมชนและคนที่สนใจในการประกอบพิธีกรรมของกลุ่ม
ชาติพันธุ์ในเทือกเขาภูเวียงนี้

4. การนำเสนออัตลักษณ์ชุมชนกับการท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ของชุมชนในพื้นที่เทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น เป็นการ
นำเสนอชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทั้งรูปแบบ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิง
นิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงพุทธ และการท่องเที่ยวชุมชน รูปแบบของการ
ท่องเที่ยวเหล่านี้เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนที่พยายามนำเสนอความเป็นตัวตน ทั้งทางด้านการ
ดำเนินชีวิต อาชีพ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของชุมชน การนำเสนออัตลักษณ์เพื่อใช้ในการสื่อสารสู่
ภายนอกนั้นคนในชุมชนต่างมีองค์ความรู้ที่เกิดจากสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ที่มีการนำเสนอองค์
ความรู้ผ่านการเล่าเรื่องตำนานท้องถิ่นและการจัดประเพณีพิธีกรรมของชุมชน ทำให้สมาชิกใน
ชุมชนต่างมีประสบการณ์ร่วมทางทุนวัฒนธรรมในชาติพันธุ์ของตน อัตลักษณ์ในพื้นที่เทือกเขา
ภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่นนี้ สามารถสร้างความสนใจ ดึงดูดและโน้มน้าวใจนักท่องเที่ยว

ให้มาเที่ยวชมในชุมชนของตนเองได้ เช่น การมีเรื่องราวเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ ตำนานพระยานรินทร์สงคราม ตำนานทุ่งใหญ่เสอาอาราม ตำนานเมืองลับแล ตำนานพระพุทธรูปสองเวียง ตำนานผาแดงนางไอ่ เป็นต้น หรือการมีสถานที่ท่องเที่ยวที่แปลกแตกต่างจากที่อื่น พื้นที่โคกภูตากา ถ้ำฝ่ามือแดง น้ำตกทัญญาเสื่อ น้ำตกตาดฟ้าผาชมตะวัน อุทยานธรณีวิทยา พิพิธภัณฑสถานไดโนเสาร์ภูเวียง ปากช่องเมืองภูเวียง วัดถ้ำผาเก็ง วัดป่าภูขาด เป็นต้น

การผลิตสินค้าหัตถกรรมกับการสร้างอาชีพของคนในชุมชน เป็นรูปแบบหนึ่งที่น่าเสนอความน่าสนใจให้กับนักท่องเที่ยวการจัดทำสินค้าจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเช่น การย้อมผ้าจากดินยุคไดโนเสาร์ การทำตุ๊กตาไดโนเสาร์จากต้นกก การทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ลวดลายผ้าที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนไม่ว่าจะเป็นทางชาติพันธุ์ หรือจุดเด่นของท้องถิ่นนั้น ๆ ที่สามารถทำให้เกิดภาพจำของชุมชนจากสินค้าพื้นเมือง สิ่งเหล่านี้จำแนกออกทั้งรูปแบบภูมิปัญญาดั้งเดิม ภูมิปัญญาผสมผสาน และภูมิปัญญาที่น่าเสนอในสมัยใหม่ ให้เกิดรายได้ของชุมชนจากการนำเสนออัตลักษณ์เพื่อการท่องเที่ยว อัตลักษณ์จึงเป็นกรอบดำเนินการสื่อสารความหมายให้ทุนทางวัฒนธรรมที่เกิดจากภูมิปัญญาได้แสดงความเป็นตัวตนผ่านวิถีชีวิต ผ่านอาชีพ ก่อให้เกิดภาพจำที่กับนักท่องเที่ยวสู่การบอกต่อและประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากข้อมูลการอพยพและตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเทือกเขาภูเวียง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น ซึ่งมีวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น ประเพณีบุญสัจจา ประเพณีสงกรานต์บั้งไฟบั้งไฟพญานาคสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องผี ศาสนาพุทธ ศาสนาพราหมณ์อย่างกลมกลืน ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ของท้องถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความเคารพนับถือและเรียกว่า พ่อเจ้าหรือมัคนายก เมื่อมีการจัดพิธีขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมประเพณีพิธีกรรมของชุมชนก่อให้เกิดความรักความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนอย่างดียิ่ง มีการนำเสนอความเชื่อของชุมชนที่สำคัญ อีกประการหนึ่งที่สำคัญที่ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาทางพระพุทธศาสนาที่สร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นการให้ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ทั้งยังมีความเชื่อที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ และเหตุการณ์สำคัญที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษที่ยึดถือนำมาผูกโยงเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิต เมื่อคนชุมชน มีเกิดความเชื่อจากปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงได้มีการ

กำหนดรูปแบบของพิธีกรรมตามมาเป็นการสื่อสารความหมายทางวัฒนธรรมผ่านองค์ประกอบใน ประเพณีพิธีกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นโดยสามารถจำแนกออกได้ดังนี้

ตำนานภูเวียงมีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่แสดงผ่านหลักฐานที่ปรากฏและข้อมูลจาก ตำนานที่พยายามอธิบายให้เกิดความเชื่อมโยงผสมผสานกับระบบโคตรวงศ์ที่นับถือผีบรรพบุรุษที่ เกิดการเจือปนของวัฒนธรรมขอม ทั้งยังมีพระพุทธรูปที่ถูกสร้างขึ้นด้วยหินในหลายพื้นที่ของชุมชนที่ ยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน การอพยพของกลุ่มชาติพันธุ์และพบพุทธศิลป์ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มลาว ล้านช้างนี้ แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ โดยมีการให้ความสำคัญในการจัดพิธีกรรมให้ ความเคารพศรัทธาในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ประจำท้องถิ่น ดังนั้นประเพณีและพิธีกรรมในท้องถิ่นจึง เป็นพื้นที่ในการนำเสนออัตลักษณ์ตัวตนของคนในชุมชนอีกพื้นที่หนึ่งโดยมีพุทธศิลป์หรือ พระพุทธรูปเป็นที่ยึดโยงคนในชุมชนจากความเชื่อ ปรากฏการณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงการ ใช้ ตำนานอธิบายความหมายผ่านวัตถุโบราณที่เชื่อมโยงชุมชนกับวัฒนธรรมตั้งแต่ยุคแรกเริ่มในการตั้ง ถิ่นฐานสืบเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ด้านการนำเสนออัตลักษณ์โดยการใช้ตำนานและนิทานเพื่อการผลิตเป็นสินค้าทาง วัฒนธรรมที่จะแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของตนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์โดยกลุ่มชาวอีสานส่วนใหญ่ ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของ อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, (2546, น.44) ที่ได้ศึกษาการรับอิทธิพล มาจากอาณาจักรลาวล้านช้างที่เป็นถิ่นแรกเริ่มของวัฒนธรรมชาติพันธุ์อีสาน และการอพยพเข้ามา ในประเทศไทยมีส่วนในการนำเอาวัฒนธรรมมาสร้างตัวตนในพื้นที่แห่งใหม่ และหากมีการพลัดถิ่น ไปยังภูมิภาคหรือต่างประเทศจะนำเสนอความเป็นตัวตนออกมาผ่านภาษา อาหาร แนวคิด ความเชื่อ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ย้ำความทรงจำจากรุ่นสู่รุ่นและการจัดประเพณีมีพิธีกรรมในทุกปี เพื่ออธิบายผ่านความเป็นพหุวัฒนธรรมของสังคม และความเชื่อสิ่งเหนือธรรมชาติบนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นรูปแบบในการกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตจากบรรพบุรุษเพื่อบริหารจัดการสันปันส่วน ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนให้เท่าเทียมทั้งยังเป็นการอนุรักษ์พื้นที่บางส่วนหรือทรัพยากร ทางธรรมชาติอื่นที่ในชุมชนมี จึงเกิดความสัมพันธ์ในมุมมองตามแผนภาพข้างต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูก นำเสนอด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายในชุมชน พื้นที่ที่เทือกเขาภูเวียงจึงเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มาก ด้วยธรรมชาติที่เกิดจากการบริหารจัดการที่ดีด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- เฉลียว สุริยมาตย์. (2556). *ภูเวียงเมืองประวัติศาสตร์*, โรงพิมพ์ขอนแก่นการพิมพ์ พิมพ์ครั้งที่ 1
ขอนแก่นการพิมพ์ จังหวัดขอนแก่น.
- โชติกา ศรีประเสริฐ. (2554). “อัตลักษณ์” (Identity) คุณลักษณะเฉพาะตัวของชาติพันธุ์.
การบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 6(1), 12–17.
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ อ้างถึงใน พิเชฐ สายพันธ์. (2561). *ชาติพันธุ์ได้อำนาจ : เสี่ยงแห่งชาติพันธุ์ในโลกเสรีนิยมใหม่*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2546). *ชุดโครงการความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน): กรุงเทพมหานคร.
- เสริมศักดิ์ ขุนพล. (2559). *การสื่อสารภาพลักษณ์*. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- อภิญา เพ็ญฟูสกุล. (2546). *อัตลักษณ์ : การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด (Identity)*.
คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

ผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

1. พระครูสุตธรรมมานุกูล (ทอมสัน ป.ธ.3, ดร.) วัดนายมวราราม เจ้าคณะอำเภอเวียงเก่า
จังหวัดขอนแก่น (บทสัมภาษณ์ 20 ธันวาคม 2563) ความเป็นมาและสถานที่ของสถานที่
ต่าง ๆ ในชุมชน
2. พระอาจารย์นาวิน อนาลโย เลขเจ้าคณะอำเภอภูเวียง อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น
สังกัด ณ วัดศรีภูเวียง บ้านดอนหัน อำเภอภูเวียง (บทสัมภาษณ์) ประวัติเมืองภูเวียง
และประเพณีบุญสัจจาบุญเดือนหกชาวอำเภอเวียงเก่า.
3. นายวิศาล อเนกเวียง บ้านดอนหัน ตำบลภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น.
(บทสัมภาษณ์ 15 มกราคม 2564) ตำนานหลักเมืองภูเวียงและพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
4. อนิรุทธ เทพาลุน บ้านเมืองเก่า ตำบลเมืองเก่าพัฒนา อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น
(บทสัมภาษณ์) คำขวัญประจำอำเภอเวียงเก่า และอำเภอภูเวียง
5. เบญจลักษณ์ ไกรศรีวิณะ ข้าราชการครูโรงเรียนภูเวียงวิทยาคม อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
(บทสัมภาษณ์ 20 มีนาคม 2563) คนจีนในอำเภอภูเวียงและอำเภอเวียงเก่า
6. ปุ่น สร้อยแก้ว บ้านหนองกรุงธนสาร อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น
(บทสัมภาษณ์ 14 กุมภาพันธ์ 2563) ตำนานพระยานรินทร์สมคราม ปูจอมปากช่องเมืองภูเวียง
7. บุญรมณ์ ภารบาล บ้านภูเวียง อำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น (บทสัมภาษณ์ 5 มีนาคม 2563)
การตั้งถิ่นฐานเมืองภูเวียงและตำนานพรานสิงห์